

УПУТСТВО ЗА ПИСАЊЕ ИЗВЕШТАЈА О ОЦЕНИ ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ

I ПОДАЦИ О КОМИСИЈИ
<p>1. Датум и орган који је именовано комисију Одлуком број 1838 /1 Научно-наставног већа Филолошког факултета Универзитета у Београду, донесеном на седници 24. јуна 2013. године, образована је комисија за оцену подобности докторанда мр Владимира Рогановића.</p> <p>2. Састав комисије са знаком имена и презимена сваког члана, звања, назива уже научне области за коју је изабран у звање, датума избора у звање и назив факултета, установе у којој је члан комисије запослен:</p> <ol style="list-style-type: none">
1. Др Слободан Грубачић, професор емеритус за ужу наставну област Германистика (предмет: Немачка књижевност), Филолошки факултет, Универзитет у Београду, изабран 2011.
2. Проф. др Александра Вранеш, редовни професор, Библиотекарство и Библиографија, Филолошки факултет, Универзитет у Београду, изабрана 2004.
3. Проф. др Јулијана Бели-Генц, редовни професор за ужу наставну област Германистика (предмет: Немачка књижевност), Филозофски факултет, Универзитет у Новом Саду, изабрана 2006.
II ПОДАЦИ О КАНДИДАТУ
<ol style="list-style-type: none">
1. Име, име једног родитеља, презиме: Владимир (Павле) Рогановић
2. Датум рођења, општина, република: 21. септембар 1975, Дубровник, Хрватска
3. Датум одбране, место и назив магистарске тезе: 12. јул 2010. (Београд); Књижевна, културна и историјска прошлост у часопису „Бока“ (1–25)
4. Научна област из које је стечено академско звање магистра наука: Наука о књижевности
III НАСЛОВ ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ:
Рецепција немачке књижевности и културе у часопису „Мисао“ (1919–1937)
IV ПРЕГЛЕД ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ: Навести кратак садржај са знаком броја страна поглавља, слика, шема, графикона и сл.
<p>Докторска дисертација мр Владимира Рогановића РЕЦЕПЦИЈА НЕМАЧКЕ КЊИЖЕВНОСТИ И КУЛТУРЕ У ЧАСОПИСУ „МИСАО“ (1919–1937) има 283 штампане стране, од чега је 277 страна основног текста и шест страна прилога. Након РЕЗИМЕА на српском и енглеском језику и САДРЖАЈА, рад отпочиње УВОДНИМ РАЗМАТРАЊИМА, који претходе трима централним поглављима. Прво поглавље ПРЕВОДИ ДЕЛА НЕМАЧКЕ КЊИЖЕВНОСТИ У „МИСЛИ“ подељено је на три тематске целине: <i>Преводи Гетеове поезије, драме и прозе</i></p>

(стр. 30–83), *Остали преводи: Хајне, Ренер, Еверс* (стр. 83–88) и *Белешке, прикази и други прилози* (стр. 88–103). Друго поглавље ПРИЛОЗИ О АУТОРИМА И ДЕЛИМА НЕМАЧКЕ КЊИЖЕВНОСТИ чине два дела: прво је посвећено појединачним представницима немачке књижевности и сачињава га седам тематских целина: *Гете* (стр. 103–132), *Хајне* (стр. 132–141), *Лесинг* (стр. 141–145), *Шилер* (стр. 145–146), *Мајер* (стр. 146–148), *Хелдерлин* (стр. 148–150) и *Томас Ман* (стр. 150–154). Други део поглавља обрађује КЊИЖЕВНОИСТОРИЈСКЕ, КЊИЖЕВНОТЕОРИЈСКЕ И ГЕРМАНИСТИЧКЕ СТУДИЈЕ (стр. 154–161) и чине га две целине: *Селесковић* (стр. 161–175) и *Шмаус* (стр. 175–201). Треће поглавље НАПИСИ О НЕМАЧКОЈ КУЛТУРИ чине следеће две тематске целине: *Уметност: позориште, музика, сликарство* (стр. 201–226) и *Наука: филозофија, естетика, историја, социологија* (стр. 226–257). Након ЗАКЉУЧКА дата је БИБЛИОГРАФИЈА РАДОВА ПОСВЕЋЕНИХ НЕМАЧКОЈ КЊИЖЕВНОСТИ И КУЛТУРИ У ЧАСОПИСУ „МИСАО“ (стр. 257–268) и ЛИТЕРАТУРА.

V ВРЕДНОВАЊЕ ПОЈЕДИНИХ ДЕЛОВА ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ:

У УВОДНИМ РАЗМАТРАЊИМА дисертације синтетички је указано на шири књижевноисторијски, културноисторијски и друштвени контекст који је владао у нашој средини и на европским просторима у периоду између два светска рата, у време када је излазила „Мисао“ (1919–1937), први дуговечнији књижевни часопис покренут у Београду након Првог светског рата. У уводном делу јасно су дефинисани кључни циљеви истраживања – да се групишу и систематизују сви текстови посвећених немачкој књижевности и култури у часопису „Мисао“ и да се кроз анализу њиховог тематског садржаја, жанровске структуре, те обима и значаја објављених прилога, осветли њихов књижевноисторијски и културноисторијски значај, сагледа утицај на српску књижевност и на научну мисао у динамичном међуратном периоду и анализира рецепција у датим културно-историјским релацијама, као део укупних међусобних веза српске и немачке културе.

У покушају сагледавања рецепције немачке књижевности и културе у нашој средини у часопису „Мисао“, у почетном делу истраживања истакнуто је више питања која својим значајем маркирају и претпостављена исходишта истраживања: шта је и када превођено и објављивано? Ко је био преводилац? Да ли су доношени нови преводи или су прештамповани већ објављени радови? Како су преводи били примани у датим културноисторијским релацијама? Да ли их је пратио одговарајући књижевнотеоријски апарат? Које су књижевноисторијске и књижевнотеоријске теме биле највише заступљене? Који су научници оставили најзначајнији траг у часопису? Какво су место, најзад, заузимале немачка култура (позориште, сликарство, музика) и наука (филозофија, естетика, историја)?

Одговори на та питања дати су у оквиру дисертације која је подељена на три носећа поглавља и 15 потпоглавља. У структурном погледу, рад у првом поглављу ПРЕВОДИ ДЕЛА НЕМАЧКЕ КЊИЖЕВНОСТИ У „МИСЛИ“, доноси преглед свих превода дела из немачке литературе. Приликом класификације превода и њихове анализе, примењен је критеријум који је наметнуо њихов карактер: подељени су на преводне и прилоге о Гетеу и на остале преводне (Хајне, Ренер, Еверс). У оквиру ових сегмената извршена је класификација по жанровском принципу, а поредак излагања – поезија, драма, проза – аргументовано је одређен у складу са заступљеношћу одређеног књижевног жанра, односно са тематиком прилога у часопису. Тамо где је то било у функцији додатног осветљавања рецепције превода, преглед је повезан и са критичким чланцима, приказима и белешкама о немачкој књижевности објављеним пре свега у „Мисли“, а по потреби и у другим издањима. У питању су првенствено формом краћи прилози (прикази и белешке) о немачким делима и писцима који су читаоце обавештавали о актуелним збивањима у књижевном животу.

ПРИЛОЗИ О АУТОРИМА И ДЕЛИМА НЕМАЧКЕ КЊИЖЕВНОСТИ, тема другог поглавља дисертације, тематски су одељени у две групе. У првој су студије о појединим немачким књижевницима и њиховом делу, а у другом делу прилози тематски посвећени науци о књижевности, књижевноисторијским и методолошким питањима. Истичу се студије Алојза Шмауса и Момчила Т. Селесковића, Милоша Тривунца, Богдана Поповића, Филипа Хилкенеа, Милутина Радовановића и Радосава Меденице, које одликују тематска и садржајна хетерогеност, актуелност тема које у својим најбољим обрадама нису касниле за европским оквирима и ауторски печат који су у њих утиснула најзначајнија имена међуратне српске германистичке и научне мисли. Концептуална начела, како истиче докторанд, посебно онај њихов део који се односио на представљање књижевности немачког говорног израза, уредништво часописа спроводило је доследно у дело и у овом сегменту.

У трећем поглављу дисертације НАПИСИ О НЕМАЧКОЈ КУЛТУРИ анализирају се прилози о немачкој уметности (20) и науци (24). Уз истицање њихове битности за рецепцију немачке културе у часопису „Мисао“, наглашава се да се она одвијала у неколико микрокосмоса. Међу три поглавља у којима се испитује рецепција књижевности и културе, управо ово садржи највећи број прилога, укупно 44. Кандидат посебно истиче позоришне прилоге (12) које карактеришу актуелност, упућеност аутора у проблематику и јасно формиран естетички судови по којима су представе, појаве и уметници вредновани. Ово се нарочито односи на два уредника часописа из два његова различита периода, Ранка Младеновића (1922–1923) и Велимира Живојиновића.

VI Списак научних и стручних радова који су објављени или прихваћени за објављивање на основу резултата истраживања у оквиру рада на докторској дисертацији уз напомену:

Навести називе радова, где и када су објављени. У случају радова прихваћених за објављивање, таксативно навести називе радова, где и када ће бити објављени и приложити потврду о томе.

Владимир Рогановић, „Велимир Живојиновић Massuka и немачка књижевност у часопису „Мисао“, *Прилози за књижевност, језик, историју и фолклор*, књ. LXXX, 2014, стр. 89–100.

VII ЗАКЉУЧЦИ ОДНОСНО РЕЗУЛТАТИ ИСТРАЖИВАЊА

Тема истраживања изискивала је примену методолошког поступка који би обухватио систематизацију, класификацију и анализу свих прилога посвећених немачкој књижевности и култури у часопису „Мисао“, уз истицање њихове вредности и значаја у књижевноисторијским и културноисторијским оквирима. Временски оквир у коме су објављени прилози у 106 појединачних бројева, 86 двоброја, седам троброја, шест четвороброја и један петоброј часописа (укупно 328 бројева часописа) представља период од новембра 1919. до марта–априла 1937. (са прекидом од 1934. до 1936, када часопис није излазио).

На самом почетку изнето је становиште о карактеру и специфичности периодичних издања, тих *регистратора и регулатора* (Б. Поповић), који приказујући и тумачећи културне и друштвене елементе *Zeitgeist*-а пружају бројне могућности за сагледавање путева којима су реалије у имагинативним ауторским записима твориле вредне и особене естетске чињенице. У исто време, указано је на широк истраживачки простор и могућност да се, по регистрању и класификацији објављених прилога, анализом њиховог садржаја анализирају и разноврсни књижевни, културолошки, социјални и историјски феномени. Такву анализу, која од истраживача изискује темељит критичко-методолошки приступ и који омогућава

увид у низ других питања с којима је суочено разматрање ове врсте, докторанд је у свим трима главним поглављима извео методолошки доследно и у емпиријском погледу поуздано.

Када су 1919. године у поратном Београду где је, као и на другим територијама које је насељавао српски народ, културни живот тек почео да показује знаке обнављања, Велимир Живојиновић Massuka, Сима Пандуровић и Милорад Јанковић осмислили физиономију једног новог часописа изниклог из потреба епохе, они су као једно од темељних начела истакли намеру да „Мисао“ подстакне тежњу за модернизацијом наше књижевности и научне мисли о њој, што би пружило позитиван импулс у процесу увођења српске књижевности у савремене европске токове. У уводу дисертације истиче се да је такав концепт отворио велики простор за прилоге посвећене страним преводима и књижевностима и њиховим протагонистима.

Синхронијско праћење развоја концептуалних поставки које је мр Владимир Рогановић спровео, показало је да су немачка књижевност и култура постали неодвојиви део идентитета часописа. У дисертацији је потврђена хипотеза да су немачка књижевност и култура истински дубоко уграђени у ткиво и идентитет „Мисли“ и да као такви плодотворно утичу на профил часописа и његову вредност. Констатује се и емпиријски доказује да су прилози који су посвећени литератури и култури: преводи, студије, огледи, чланци, расправе, есеји, прикази и белешке остварили значајан утицај на поновно успостављање ратом покиданих комплексних српско-немачких културних веза у периоду раних двадесетих година прошлог века, те на њихово доцније снажење тридесетих година.

Анализом примарне и секундарне грађе, истраживање показује да преводна дела (најчешће поезија, у мањој мери драма и проза), као и књижевнотеоријске, књижевноисторијске и методолошке студије, огледи, чланци, есеји и други записи, чине осу око које се групишу најважнији елементи за рецепцију немачке литературе у часопису „Мисао“ и да су везе у оквиру српско-немачког културног трансфера јачале новим и важним доприносима које су доносили чланци из области културе. Притом је начињено јасно разграничење и подвучено да су *књижевност* и *култура* за потребе овог истраживања одељене само условно и да се тек у амалгаму прилога који су им посвећени образује веродостојна слика о важности који су они имали у истраживању међусобних веза двеју култура, а на којој су трага оставили неки од најзначајнијих протагониста епохе: од књижевника, сликара, музичара, сценских уметника, до књижевних, ликовних, позоришних критичара, филозофа, историчара и социолога.

Показано је да ширина таквога концепцијског опсега и данас, после готово сто година од оснивања часописа, пружа могућности за истраживања интердисциплинарног карактера, али и за поимање саме епохе кроз тумачење феномена који су се обликовале на основу различитих парадигми, са нарочитим рашчлањавањем учинака тзв. естетике рецепције. Стога је ова дисертација убедљив и доследно спроведен покушај да се разнородни текстови, преводи и огледи, публиковани расуто, као грађа или у оквиру чланака о немачкој култури, или опет у одсецима разних студија, систематски представе и анализирају.

У поглављу о преводима из немачке књижевности веома су прецизно изнети резултати библиографских истраживања и анализа сваког превода. По бројности, они су у самом врху међу страним књижевностима у „Мисли“. Темелјна истраживања целокупног корпуса „Мисли“ (1919–1937), који представља оквир овог истраживања, показују да је у 328 бројева часописа објављено 22 превода немачке књижевности. Назначено је да поезија држи примат са 18 превода, три превода су одломци из прозних а један преведени фрагмент из драмског дела. У овом погледу, они надмашују енглеску књижевност (14 превода), незнатно заостају за француском (26), а више за најзаступљенијом руском књижевношћу (76). Истраживање и анализа довели су до закључка да је Велимир Живојиновић и као преводилац и као уредник

био најистакнутија личност у процесу преношења дела немачке књижевности.

То се убедљиво показује на следећа два парадигматична примера. Прво: у периодима током којих је био уредник објављени су сви преводи немачке књижевности у „Мисли“ као и већина студија о њој; и друго: 16 превода Гетеових песама (15 Живојиновићевих) објављени су први пут управо у „Мисли“ да би доцније наставили живот у бројним другим релевантним издањима и изборима из Гетеове поезије. У том смислу посебно су апострофирани преводи *Мајске песме*, *Добродошлице и расанка* и *Римских елегија*. Кандидат истиче да избор дела која су преводена и вредност тих превода показују оријентисаност уредништва ка осведоченим вредностима из немачке литературе али и ка савременим ствараоцима и тенденцијама. Уредништво је и те како било свесно да преводи не могу буду налични „посрбама у десетерцу“.

Избор преведене Гетеове поезије на адекватан начин осликава и ширину његовог поетског замаха у тематском и вредносном смислу, чему умногоме доприноси и квалитет објављених превода. Немачка књижевност у „Мисли“ неодвојива је од Гетеа, али упркос сразмерно високом броју објављених превода и прилога, интересовање за Гетеово стваралаштво није било толико континуирано, колико је било обухватно и широко. Гете је у часопису био предмет не само бројних, већ и тематски и садржајно разноврсних погледа, промишљања и анализа. Сагледан је са више аспеката: као песник, прозаиста, драматичар, научник, стваралац који је извршио утицај на поједине песнике и њихова дела, али и на читаве генерације, не само у националним књижевностима већ и у светској књижевности. Врло методично писано је о Гетеовом делу и личности, а убедљиво о упечатљивим епизодама које су се у богатом песниковом животу низале једна за другом. Написе одликују хетерогеност и различити приступи изникли из тематске опредељености и приповедачког стила аутора. Констатује се да су научне студије највише под утицајем позитивистичке школе, али је тај метод у неким разматрањима подвргнут критичкој анализи. И у прилозима наративног карактера, нпр. у два причама Марка Цара или Милоша Тривунца које одишу романтичарским тоновима, остављени су и својеврсни путокази који, неретко и сугестивније него научни прилози схваћени у строгом смислу, указују на однос истинског поштовања који су наши и неки страни аутори имали према Гетеовом делу и доброхотности која је оличавала његово деловање на афирмацији српске литературе и културе.

Указано је са друге стране, и на посредни утицај који су немачка наука и уметност извршили на читаву плејаду наших научних делатника и уметника који су били сарадници „Мисли“. Нумеричка слика у поглављу о прилозима посвећеним немачкој литератури показала је да је међу прилозима о ауторима и делима немачке књижевности, скоро 60 процената посвећено Гетеу (14 од укупно 24), а писало се још о Хајнеу, Лесингу, Шилеру, Хелдерлину, Конраду Мајеру и Томасу Ману. „Мисао“ је у први план стављала врхунска остварења немачке књижевности, јасно истичући Гетеово дело као нешто најузвишеније што је немачки дух створио. Гете, ипак, није посматран само у духу „Гете-филологије“ већ је „Мисао“ донела и сасвим актуелна тумачења Гетеа као књижевника, научника, личности, дајући тако нове свеже импулсе нашој књижевној периодици, па и научној мисли, која је дуго била у знаку занимања за Гетеов однос према нашој народној поезији. Констатује се да су и овде најважнију улогу одиграли Велимир Живојиновић и Сима Пандуровић. Иако неједнаких домета, та тумачења одликују различити приступи предмету проучавања, као и различите стратегије представљања резултата истраживања. Њихова суштина, међутим, није била само у мање или више инвентивном приступу културним садржајима, уобличеном у текстовима који се отварају савременику знатижељном да спозна светове страних култура и разуме њихове вредности као део заједничког наслеђа. Другим речима, циљ је био да „Мисао“ у том плуралитету, у том богатству изречених судова и објављених студија и

чланака да свој прилог самом сазнајном дивертисману или напросто диверситету – прилог који би се *разликовао*. Стога су разумљиви циљеви и жеље да се Гете и култура из које је поникао осветле и са других, нових, становишта, да се читаоцу понуди оно што није могао да нађе у неком другом часопису.

Најзад, у завршном поглављу, открива се да позоришна *мисао* спада у ред најпомније и најстручније обрађених уметничких израза у часопису и аргументовано износи став да синтетичко истраживање међуратних српско-немачких позоришних веза тешко може рачунати на успех када би се ти прилози мимоишли. Прилози о музици (6) и сликарству (2) јесу ређи, али и они су релевантно сведочанство једне, у културном погледу, живе епохе. С обзиром на то да прилози посвећени науци обухватају више дисциплина, они су и најбројнији, посебно филозофски (17) у којима неки од најзначајнијих представника српске међуратне филозофије попут Бранимира Петронијевића и Ксеније Атанасијевић, доносе своја оригинална и научно заснована разматрања о монументалним немачким филозофима (Кант, Шопенхауер, Ниче, Хегел), њиховим личностима, животописима, делима, филозофским системима. Поред прилога из области филозофије, у мањем обиму обрађене су и теме из друштвених наука, које уобличавају слику о прилозима о немачкој књижевности и култури у београдском међуратном часопису „Мисао“.

VIII ОЦЕНА НАЧИНА ПРИКАЗА И ТУМАЧЕЊА РЕЗУЛТАТА ИСТРАЖИВАЊА
НАПОМЕНА: Навести позитивну или негативну оцену начина приказа и тумачења резултата истраживања.

У целини посматрана, докторска дисертација мр Владимира Рогановића РЕЦЕПЦИЈА НЕМАЧКЕ КЊИЖЕВНОСТИ И КУЛТУРЕ У ЧАСОПИСУ „МИСАО“ (1919–1937) представља чврсто утемељено истраживање како у погледу његовог обима, структуре и релевантности резултата, тако и у теоријском и методолошком смислу. Предмет истраживања, с обзиром на његову сложеност, изискивао је коришћење више истраживачких метода. Грађа, која у првом реду обухвата комплетан корпус часописа „Мисао“, подвргнута је помној анализи која је заснована на поузданим и комплементарно задатим критеријумима.

Ослоњено на бројне и добро одабране изворе и литературу, кандидатово истраживање места и значаја немачке књижевности и културе у овом часопису најпре указује на далековидност и ширину његових уредника. Као учесници у бројним походима против цивилизацијског аутизма и идеолошког монолита, наговестили су потребу да се, чак и у неким узгредним поводима, модерна историја књижевности пише кроз *дијалог култура*, као део општих духовних кретања, без ксенофобичних предрасуда.

У најбоље делове тезе иде настојање да се покаже применљивост, али и развитак, обликовање литерарно-теоријских погледа, концепта интерпретативног поступка и аналитичког метода тумачења текста у науци о немачкој књижевности на примерима Шмаусових и Селесковићевих теоријских прилога. Притом је кандидат, критички се односећи према туђим тумачењима, давао и своја тумачења у којима се креће ерудитски суверено, компетентно, с низом драгоцених увида и резултата. Ови делови су, рекли бисмо, од капиталног значаја за познавање укупног контекста у коме су се развијала рана херменеутичка истраживања у српској науци о књижевном тексту.

Њихов значај је засниватељски, пионирски, будући да су, заједно са надахнутим, ентузијастичким, али једнако продорним интерпретацијама угледног германисте Пере Слијепчевића, поодавно добили одјек, признање и место у стручној литератури. Доносећи низ нових оцена и приближавајући читаоцу неке недовољно познате појаве, та места уједно сведоче и о кандидатовој спретности са којом је анализе пренео на културно-историјски план, настојећи да литерарне чињенице посматра у широком склопу еволуције саме културе.

Тако је проширена основа за закључивање о развоју наше теоријске мисли која је, већ у том времену, значајно уздрмала дотадашњу канонизовану и доктринарну критику, огрезлу у посрнулом, наивно-поредбеном позитивизму и бесплодном импресионизму.

Другим речима, аутор тезе је, успостављајући нужне дистинкције, показао подробно познавање релевантне стручне литературе, дубоко разумевање проблематике у целини, а потом понудио упечатљиве примере доследног и методолошки изграђеног проучавања посебних проблема који чине предмет рада. Рогановићев рад ће бити незаобилазан прилог даљим истраживањима теоријске мисли прве половине двадесетог века и подстицај утемељивању књижевних анализа.

X ПРЕДЛОГ:

На основу укупне оцене дисертације, комисија предлаже:

Имајући у виду наведено, комисија у саставу др Слободан Грубачић, професор емеритус, ментор, проф. др Александра Вранеш, члан, и проф. др Јулијана Бели-Генц, члан, **позитивно оцењује** докторску дисертацију мр Владимира Рогановића **РЕЦЕПЦИЈА НЕМАЧКЕ КЊИЖЕВНОСТИ И КУЛТУРЕ У ЧАСОПИСУ „МИСАО“ (1919–1937)** те предлаже да мр Владимир Рогановић приступи усменој одбрани дисертације, након што извештај Комисије буде прихваћен од стране Наставно-научног већа Филолошког факултета и већа Друштвено-хуманистичких наука Универзитета у Београду.

ПОТПИСИ ЧЛАНОВА КОМИСИЈЕ

1.
Проф. емеритус др Слободан Грубачић
Филолошки факултет, Универзитет у Београду
2.
Проф. др Јулијана Бели-Генц
Филолошки факултет, Универзитет у Новом Саду
3.
Проф. др Александра Вранеш
Филолошки факултет, Универзитет у Београду